

УДК 338.439.5:637.1:339.13:330.356.7

DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2024-7-18>**Чеботарьова Н.Й.**

аспірант відділу ринкових механізмів та структур,
Державна установа «Інститут проблем ринку та
економіко-екологічних досліджень
Національної академії наук України»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1790-5925>

Nataliia Chebotarova

State Institution «Institute of Market and
Economic & Ecological Research of the
National Academy of Sciences of Ukraine»

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІКО-ПОВЕДІНКОВОГО ДИЗАЙНУ РИНКУ МОЛОЧНИХ ПРОДУКТІВ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF ECONOMIC AND BEHAVIORAL DESIGN OF THE DAIRY MARKET TO ENSURE FOOD SECURITY

Анотація. Стаття присвячена розробці теоретико-методичних засад економіко-поведінкового дизайну ринку молочної продукції для забезпечення продовольчої безпеки в Україні. Актуальність дослідження зумовлена значенням продовольчої безпеки як невід'ємної складової національної безпеки, що забезпечує стабільне забезпечення населення якісними та доступними продуктами харчування. У роботі досліджено сутність і структурні компоненти продовольчої безпеки, її взаємозв'язок з економічною, соціальною, екологічною та політичною стабільністю в країні. Виявлено, що забезпечення продовольчої безпеки пов'язано з багатьма факторами, такими як сільськогосподарське виробництво, ланцюги постачання, соціальний захист, гендерна рівність тощо. Проведено аналіз динаміки суспільного інтересу до проблеми «продовольча безпека – національна безпека» за допомогою Google Trends. На основі системного огляду публікацій у базах даних Scopus визначено ключові тенденції досліджень сучасних у сфері економічного та поведінкового дизайну ринків, зокрема: зростаючий інтерес до поведінкових факторів, що впливають на економічні рішення; акцент на питаннях сталого розвитку та циркулярної економіки; активне використання цифрових технологій і соціальних медіа; розробка інноваційних методологічних підходів, таких як експериментальні дослідження та агентне моделювання. Новизна роботи полягає в концептуальному поєднанні концепції «структура-поведінка-результативність» з сучасними тенденціями економіко-поведінкових досліджень для комплексного аналізу ринку молочної продукції. Авторами розроблено причинно-наслідкову схему, яка показує послідовність вирішення наукової проблеми, що включає аналіз теоретичних засад, емпіричне дослідження особливостей поведінки учасників ринку, розробку прикладних рекомендацій та обґрунтування їх впливу на продовольчу безпеку. Практична значущість дослідження у тому, що розроблені теоретико-методичні аспекти можуть бути використані для створення конкретного інструментарію державного регулювання ринку молочної продукції, спрямованого на підвищення стійкості ринку, забезпечення доступності та якості молочної продукції, стабільності її постачання, а також зміцнення продовольчої безпеки України в умовах нестабільності.

Ключові слова: продовольча безпека, національна безпека, ринок молочної продукції, економіко-поведінковий дизайн, структура-поведінка-результативність.

Abstract. The article is devoted to the development of the theoretical and methodological foundations of economic and behavioral design of the dairy market to ensure food security in Ukraine. The relevance of the study is due to the importance of food security as an integral component of national security, which ensures stable provision of the population with quality and affordable food. The paper examines the essence and structural components of food security, its relationship with economic, social, environmental and political stability in the country. It is found that food security is related to many factors, such as agricultural production, supply chains, social protection, gender equality, etc. The author analyzes the dynamics of public interest in the issue of “food security – national security” using Google Trends. Based on a systematic review of publications in the Scopus databases, the key trends in modern research in the field of economic and behavioral design of markets are identified, in particular: growing interest in behavioral factors that influence economic decisions; emphasis on sustainable development and circular economy; active use of digital technologies and social media; development of innovative methodological approaches such as experimental research and agent-based modeling. The novelty of the paper lies in the conceptual combination of the structure-behavior-performance concept with current trends in economic and behavioral research for a comprehensive analysis of the dairy market. The authors have developed a causal scheme that shows the sequence of solving a scientific problem, including an analysis of theoretical foundations, an empirical study of the behavior of market participants, the development of applied recommendations and justification of their impact on food security. The practical significance of the research is that the developed theoretical and methodological aspects can be used to create specific tools for state regulation of the dairy market aimed at increasing market stability, ensuring the availability and quality of dairy products, stability of its supply, and strengthening food security in Ukraine in an unstable environment.

Keywords: food security, national security, dairy market, economic-behavioral design, structure-behavior-performance.

Постановка проблеми. Продовольча безпека є невід’ємною складовою національної безпеки держави, що забезпечує стабільне забезпечення населення якісними та доступними продуктами харчування, в достатніх продуктах для підтримки здоров’я та активного способу життя. Вона тісно пов’язана з економічною, соціальною, екологічною та політичною стабільністю в країні [10].

Згідно з визначенням продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО), продовольча безпека досягається, якщо всі люди в будь-який час матимуть фізичний, соціальний та економічний доступ до достатньої, безпечної та живої їжі, яка відповідає їхнім дієтичним потребам і харчовим уподобанням для активного та здорового життя [12]. Це визначення охоплює чотири ключові виміри продовольчої безпеки: наявність, доступ, використання та стабільність.

Дослідження показують, що забезпечення продовольчої безпеки пов’язане з багатьма факторами, такими як рівень економічного розвитку, сільськогосподарське виробництво, ланцюги постачання продовольства, соціальний захист, охорона здоров’я, освіта та гендерна рівність [32; 36]. Відсутність продовольчої безпеки організму до недоїдання, дефіциту мікроелементів, ожиріння та неінфекційних захворювань негативно впливає на здоров’я, добробут і продуктивність населення [11; 24].

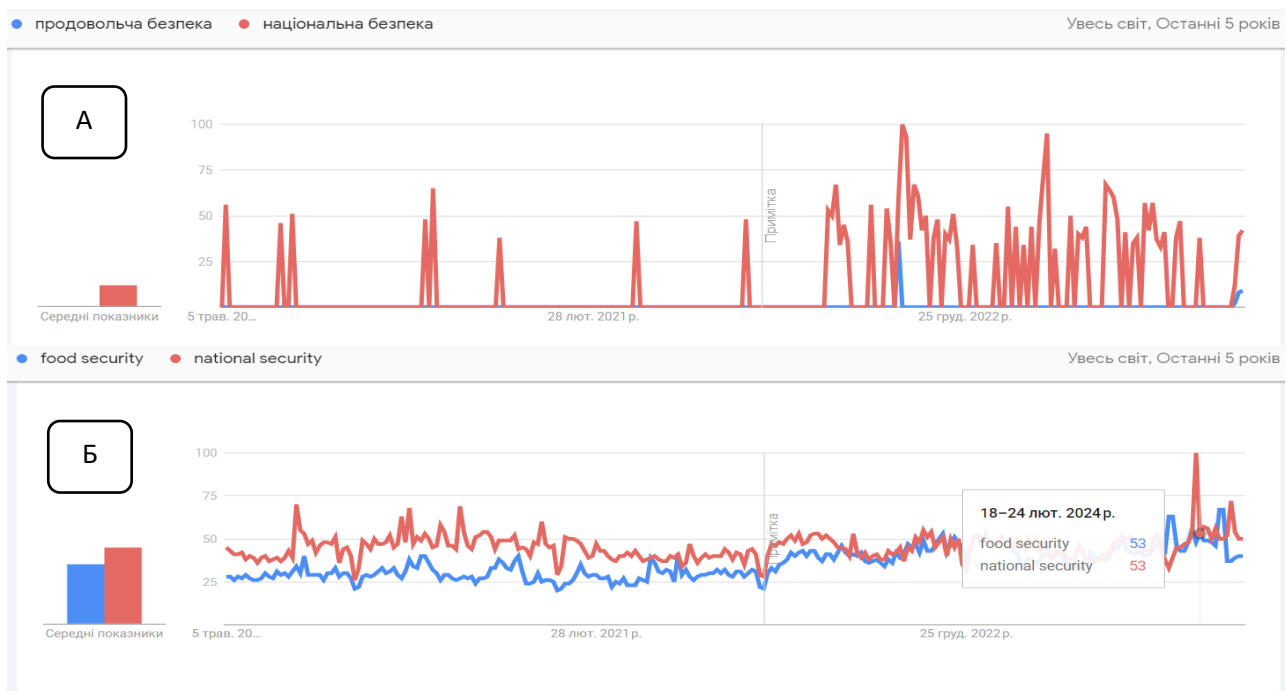
Пандемія COVID-19 загострила проблеми продовольчої безпеки у всьому світі, особливо серед вразливих верств населення. Карантинні обмеження порушили ланцюги постачання продуктів харчування, призвели до втрати доходів і зростання ціни на продукти харчування [21; 25]. Це підкреслює важливість

стійкості продовольчих систем і соціального захисту для забезпечення продовольчої безпеки в умовах кризи.

Отже, дослідження теоретико-методичних засад економіко-поведінкового дизайну ринку молочних продуктів набуває особливої актуальності для забезпечення продовольчої безпеки в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати аналітичного дослідження загального суспільного інтересу до проблематики взаємозв’язку «продовольча безпека – національна безпека», проведеного за допомогою інструментарію Google Trends, є вартими уваги в контексті дослідження. Цей інструмент дозволяє проаналізувати динаміку популярності, виявити тенденції зміни суспільного інтересу та з’ясувати його піки (рис. 1).

Аналітичний зріз динаміки зміни інтересу був здійснений за двома пошуковими запитами в їх порівнянні: «продовольча безпека, food security» (блакитний колір) та «національна безпека, national security» (червоний колір). Дослідження охоплювало увесь світ за останні 5 років (з 2019 по 2024 рік), враховуючи всі сфери суспільних інтересів та категорії веб-пошуку (новини, YouTube, зображення, товари тощо). Результати, представлені на гіпотетичному рисунку, демонструють різницю в сприйнятті цих категорій у світі та в українському суспільстві. Дані відрізняються при використанні української та англійської мови для пошуку, що свідчить про відмінності в розумінні та значущості цих понять у різних культурних контекстах. Аналіз динаміки популярності запитів показує, що інтерес до теми «національна безпека» (червоний колір) є вищим і більш стабільним протягом досліджуваного періоду порівняно з «продовольчою безпекою» (блакитний колір). Це може вказувати на те, що питання національ-

A – пошук українською мовою; B – пошук англійською мовою

Рисунок 1 – Аналіз популярності пошукових запитів та суспільного інтересу до питань «продовольча безпека – національна безпека»

Джерело: побудовано автором за допомогою інструментарію Google Trends

ної безпеки привертають більше уваги суспільства, ніж проблеми продовольчої безпеки.

Проте, варто зазначити, що піки інтересу до запиту «продовольча безпека» можуть бути пов'язані з конкретними подіями, кризами або тенденціями в певні періоди. Наприклад, зростання інтересу до продовольчої безпеки може спостерігатися під час економічних криз, природних катаклізмів або глобальних продовольчих проблем. Для України суспільний інтерес до проблем продовольчої безпеки різко зростає після 24 грудня 2022 року після початку повномасштабної збройної агресії Росії проти України.

Таким чином, результати аналітичного аналізу за допомогою Google Trends надають цінну інформацію про динаміку суспільного інтересу до проблематики взаємозв'язку «продовольча безпека – національна безпека». Вони можуть слугувати основою для подальших досліджень, розробки стратегій та прийняття рішень у сфері забезпечення продовольчої безпеки як складової національної безпеки України.

Продовольча безпека є нагальною проблемою для всіх країн світу, особливо в умовах глобальних викликів та невизначеності. Згідно з дослідженням Pakravan-Charvadeh та ін. [27], близько 37% міських домогосподарств в іранській провінції Хузестан мали високий рівень продовольчої безпеки, тоді як решта 63% стикалися з абсолютною формою незахищеності. Ця статистика ілюструє масштаби проблеми та необхідність вживання комплексних заходів.

Міжнародний досвід демонструє важливість комплексного підходу, що включає державну політику, інвестиції, інновації, співпрацю між секторами та залучення громадськості. Як свідчить систематичний огляд Temesgen & Aweke [35], дрібні фермери відіграють вирішальну роль у забезпеченні продовольчої та харчової безпеки через виробництво їжі та доступ до неї, особливо завдяки внеску жінок, хоча вони стикаються з обмеженим доступом до ресурсів. Крім державних ініціатив, варто розглядати альтернативні шляхи, наприклад, як пропонують Nhamo & Talabi [26], розвивати виробництво та використання псевдозернових як потенційних «суперпродуктів» завдяки їхньому поживному складу, агровиробничим практикам, ланцюгам вартості та використанню технологій.

Як підкреслює Tatar [34], наявність родючих земель і трудових ресурсів недостатньо для високого рівня продовольчої безпеки, оскільки також важливими є продовольча інфраструктура та політична стабільність. Міжнародна співпраця, обмін знаннями та надійні системи моніторингу й раннього попередження відіграють неабияку роль. Окремі виклики продовольчої безпеки загострилися під час пандемії COVID-19, наприклад, як повідомляють Zarembo та ін. [38], шкільні обіди сприймалися як «пакет забирають», що ніхто не хотів забирати. Крім того, деякі дослідження виявили проблеми з безпечністю продуктів харчування, зокрема свинини, що продавалася на неформальних вуличних ринках [20]. Тому важливо розглядати різні політичні підходи, наприклад, до діяльності продовольчих банків у розвинених країнах [23] або просування шкільного садівництва для підвищення продовольчої грамотності та безпеки в сільських та регіональних громадах [15].

Загалом, забезпечення продовольчої безпеки вимагає комплексних і скоординованих зусиль на всіх рів-

нях із залученням усіх зацікавлених сторін – від урядів до громад, від сільгоспвиробників до споживачів. Лише за таких умов людство зможе досягти стійкого доступу до достатнього та поживного продовольства для всіх верств населення.

Отже, проведений аналіз демонструє, що проблематика забезпечення продовольчої безпеки активно вивчається науковим співтовариством у різних ракурсах – економічному, соціальному, екологічному, управлінському, з залученням широкого методологічного інструментарію. Водночас питання національної продовольчої безпеки через призму економіко-поведінкового дизайну ринку молокопродуктів потребує подальших ґрунтовних досліджень.

Метою даної наукової статті є розробка теоретико-методичних засад економіко-поведінкового дизайну ринку молочних продуктів для забезпечення продовольчої безпеки.

В межах зазначеної мети, **завданнями** даного дослідження є:

- дослідити сутність та складові продовольчої безпеки, її роль у забезпеченні національної безпеки;
- проаналізувати фактори, що впливають на продовольчу безпеку, зокрема в молочному секторі;
- розробки концептуальних засад економіко-поведінкового дизайну ринку молочних продуктів;
- розробити методичний підхід до економіко-поведінкового дизайну ринку молочних продуктів для підвищення рівня продовольчої безпеки;
- запропонувати практичні рекомендації щодо впровадження економіко-поведінкового дизайну на ринку молочних продуктів.

Досягнення поставленої мети та виконання відповідних завдань дозволить сформувати теоретико-методичне підґрунтя для підвищення рівня продовольчої безпеки на основі економіко-поведінкового дизайну ринку молочних продуктів.

Виклад основного матеріалу. Розробка теоретико-методичних засад економіко-поведінкового дизайну ринку молокопродуктів та обґрунтування прикладних рекомендацій щодо його імплементації є актуальною науковою проблемою, вирішення якої матиме важливе значення для підвищення рівня продовольчої безпеки України в умовах нестабільності. Дослідження цієї проблеми вимагає міждисциплінарного підходу, який поєднує здобутки економічної теорії, поведінкової економіки, маркетингу, психології та інших галузей знань, а також врахування специфіки функціонування ринку молокопродуктів в Україні та глобальних викликів сучасності.

Рисунок 2 представляє структурно-логічну схему причинно-наслідкових зв'язків категорій для наукового пошуку щодо характеристики продовольчої безпеки та її місця в системі національної безпеки.

Згідно представленої схеми, продовольча безпека є невід'ємною складовою національної безпеки поряд з такими компонентами як економічна, політична, воєнна, енергетична та екологічна безпека. Це підкреслює важливість забезпечення населення достатньою кількістю якісних та безпечних продуктів харчування для стабільного розвитку держави.

Схема деталізує основні аспекти продовольчої безпеки, які включають фізичну та економічну доступність продовольства, безпеку та якість харчових про-

Рисунок 2 – Структурно-логічна схема причинно-наслідкових зв’язків категорій для наукового пошуку

Джерело: побудовано автором

дуктів, стабільність постачання та використання продовольства. Кожен з цих аспектів має свої складові та фактори впливу.

Так, фізична доступність продовольства залежить від обсягів виробництва, імпорту/експорту, продовольчих резервів, логістики та інфраструктури. Економічна доступність визначається рівнем доходів населення, цінами на продукти харчування та купівельною спроможністю. Безпека та якість харчових продуктів забезпечується дотриманням санітарних та фітосанітарних норм, контролем якості та простежуваністю походження.

Стабільність постачання продовольства залежить від запасів та різноманітних ризиків порушення ланцюгів постачання, таких як кліматичні фактори, конфлікти, нестабільність та логістичні бар'єри. Використання продовольства охоплює харчові уподобання, грамотність, особливості харчування вразливих груп, а також проблему харчових втрат і відходів.

Важливими елементами продовольчої безпеки є також моніторинг з використанням індикаторів продовольчої незахищеності, систем раннього попередження, досліджень та оцінок. Інституційна база включає політику, законодавство, програми, стратегії, координацію між відомствами та роль громадських організацій. Міжнародне співробітництво у сфері торгівлі продовольством, технічної допомоги, обміну даними та досвідом, глобальних ініціатив також відіграє важливу роль.

Таким чином, продовольча безпека є складним та багатоаспектним поняттям, що органічно вбудоване

в систему національної безпеки. Вона вимагає комплексного підходу та скоординованих зусиль на національному та міжнародному рівнях для забезпечення достатнього, доступного та якісного харчування для всіх верств населення.

Категоріальний апарат дослідження продовольчої безпеки в контексті національної безпеки включає широкий спектр взаємопов'язаних понять та аспектів, які формують теоретичну основу для розуміння та аналізу даної проблематики.

Центральною категорією є продовольча безпека, яка розглядається як стан, при якому всі люди в будь-який час мають фізичний, соціальний та економічний доступ до достатньої кількості безпечного та поживного продовольства для задоволення своїх дієтичних потреб та харчових уподобань для активного та здорового життя. Продовольча безпека є невід'ємною складовою національної безпеки, оскільки вона безпосередньо впливає на здоров'я, добробут та стабільність суспільства.

Концептуальні аспекти продовольчої безпеки включають такі поняття як постачання продовольства, продовольча незахищеність та доступність продовольства. Постачання продовольства відображає здатність системи виробництва, розподілу та споживання продовольства забезпечувати населення достатньою кількістю якісних та безпечних продуктів харчування. Продовольча незахищеність, у свою чергу, характеризує стан, при якому люди не мають гарантованого доступу до продовольства через різні фактори, такі як

бідність, дискримінація, конфлікти тощо. Доступність продовольства включає фізичну та економічну складові, тобто наявність продовольства на ринку та можливість його придбання за прийнятними цінами.

Виробничі аспекти продовольчої безпеки охоплюють питання сільського господарства, виробництва різних культур, використання сільськогосподарських земель та виробництва продовольства в цілому. Ефективне функціонування аграрного сектору є ключовим фактором забезпечення продовольчої безпеки, оскільки він відповідає за виробництво достатньої кількості якісних та безпечних продуктів харчування для задоволення потреб населення.

Економічні аспекти продовольчої безпеки включають загальні поняття економіки та економічного розвитку, а також більш специфічні категорії, такі як бідність, доходи домогосподарств та доходи в цілому. Економічний розвиток та зростання доходів населення є важливими передумовами для забезпечення продовольчої безпеки, оскільки вони підвищують купівельну спроможність людей та покращують їх доступ до продовольства.

Споживчі аспекти продовольчої безпеки зосереджені на людях, домогосподарствах, їхній дієтї, споживанні їжі та харчовій поведінці. Вони відображають роль індивідуальних та колективних моделей споживання в контексті продовольчої безпеки, підкреслюючи важливість формування здорових харчових звичок та забезпечення доступу до збалансованого харчування для всіх верств населення.

Харчові аспекти продовольчої безпеки стосуються питань харчування, харчового статусу, неповноцінного харчування та голоду. Вони підкреслюють важливість якісного та збалансованого харчування для забезпечення продовольчої безпеки та здоров'я населення, а також необхідність боротьби з неповноцінним харчуванням та голодом як глобальними проблемами людства.

Політичні та управлінські аспекти продовольчої безпеки відображають роль державних інституцій та політичних рішень у формуванні та реалізації стратегій продовольчої безпеки. Вони включають такі поняття як національна безпека, безпека харчових продуктів, політика охорони здоров'я, продовольча політика, процеси прийняття рішень та підходи до управління. Ефективна політика та управління є ключовими факторами забезпечення продовольчої безпеки на національному та глобальному рівнях.

Соціальні аспекти продовольчої безпеки охоплюють гендерні та вікові особливості, а також соціальні детермінанти, такі як освіта, зайнятість, соціальний статус тощо. Вони підкреслюють важливість врахування соціальних факторів при аналізі та вирішенні проблем продовольчої безпеки, оскільки вони можуть суттєво впливати на доступ до продовольства та харчовий статус різних груп населення.

Екологічні аспекти продовольчої безпеки відображають взаємозв'язок між станом довкілля та продовольчою безпекою. Вони включають такі поняття як зміна клімату, захист навколишнього середовища, землекористування та водні ресурси. Екологічні фактори можуть суттєво впливати на виробництво та доступність продовольства, а також на сталий розвиток аграрного сектору.

Методологічні аспекти дослідження продовольчої безпеки включають різноманітні підходи та методи, такі як контрольовані та перехресні дослідження, опитування та аналітичні методи. Використання надійних наукових методів є необхідною умовою для отримання достовірних та обґрунтованих результатів досліджень у сфері продовольчої безпеки.

Таким чином, категоріальний апарат дослідження продовольчої безпеки в контексті національної безпеки є складною та багатоаспектною системою взаємопов'язаних понять та аспектів, які формують теоретичну основу для розуміння та аналізу даної проблематики. Він охоплює концептуальні, виробничі, економічні, споживчі, харчові, політичні та управлінські, соціальні, екологічні та методологічні аспекти продовольчої безпеки, демонструючи їх взаємозв'язки та роль у формуванні цілісної картини даної проблематики. Використання такого категоріального апарату є необхідним для ефективного вирішення проблем продовольчої безпеки та сталого розвитку суспільства.

Економіко-поведінковий дизайн ринку – це відносно новий напрям досліджень, який поєднує в собі елементи економічної теорії, поведінкової економіки та дизайну ринків.

Аналіз публікацій за даними Scopus дозволить отримати більш повну та достовірну картину наукових досліджень у сфері економічного та поведінкового дизайну ринку, оскільки ця база даних є однією з найбільших та найавторитетніших у світі. За результатами пошуку було знайдено 512 документів, опублікованих у період з 1981 року по теперішній час (2024 рік), що свідчить про тривалу історію досліджень у цій сфері та їх актуальність на сучасному етапі (рис. 3).

Динаміка публікацій за роками (рис. 3, А) показує стійку тенденцію до зростання кількості досліджень, присвячених економічному та поведінковому дизайну ринку. Якщо до 2000 року кількість публікацій за рік не перевищувала 10, то починаючи з 2010 року спостерігається стрімке збільшення, з піком у 2022 році (78 документів). Така динаміка підтверджує зростання актуальності та значущості цієї теми для сучасної науки.

Аналіз розподілу публікацій за типами документів (рис. 3, Б) показує, що більшість досліджень (352) представлено у вигляді статей, опублікованих у наукових журналах. Також значну частку складають документи, представлені на конференціях (91), оглядові статті (31), розділи книг (24) та інші типи документів. Це свідчить про різноманітність форматів, у яких проводяться дослідження в цій сфері, з переважанням наукових статей.

Розподіл публікацій за галузями знань (рис. 3, В) демонструє міждисциплінарний характер досліджень у сфері економічного та поведінкового дизайну ринку. Більшість документів відносяться до соціальних наук (280), економіки, економетрики та фінансів (248), бізнесу, менеджменту та бухгалтерського обліку (155). Також значна кількість публікацій належить до галузей інженерії (53) та психології (46). Це підтверджує значущість цієї теми для різних галузей науки та необхідність міждисциплінарного підходу до її дослідження.

На основі наданого переліку спонсорів і фінансових організацій можна зробити такі висновки про фінансу-

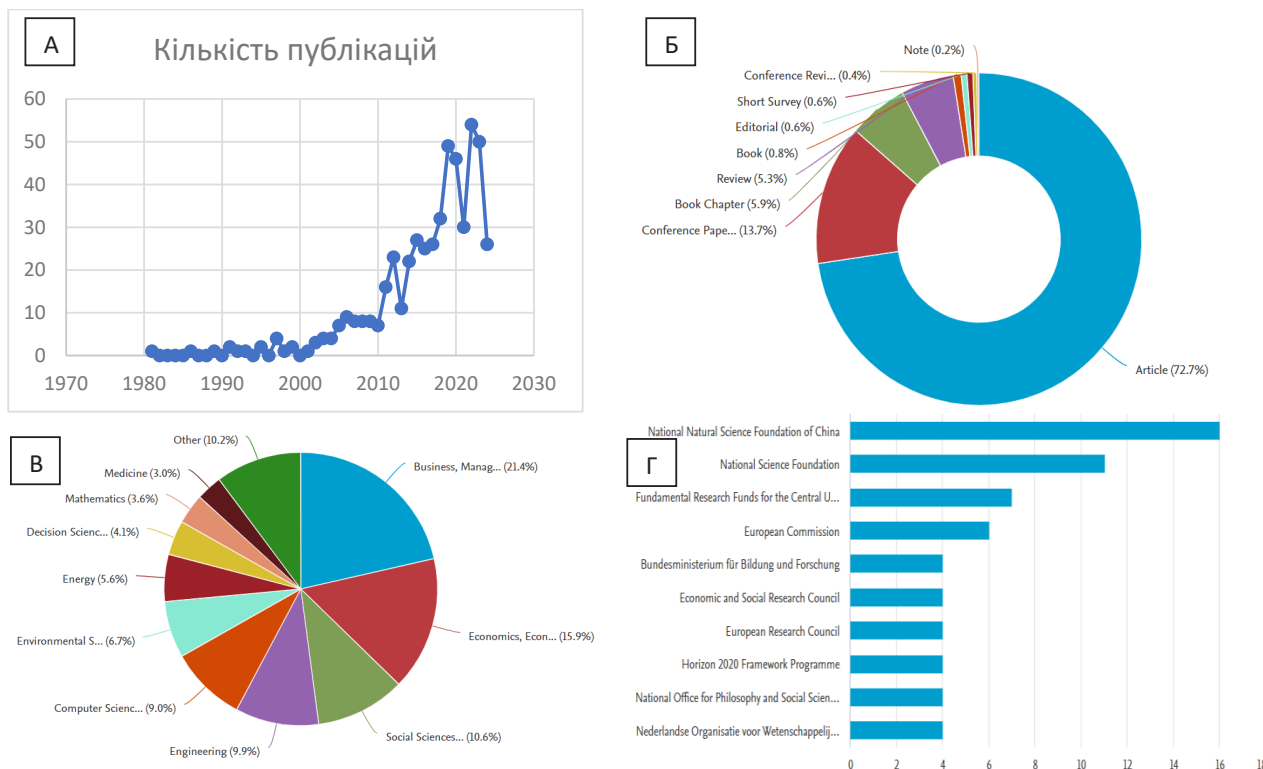

Рисунок 3 – Аналіз публікацій за даними Scopus, сукупність виборки – 512 статей, період 1981-2024 роки

Джерело: побудовано автором

вання досліджень в галузі економічного та поведінкового дизайну ринку (рис. 3, Г):

1. Грантове фінансування є основним джерелом підтримки цих досліджень. У списку представлені численні національні та міжнародні організації, що надають гранти, включно з:

- Національні наукові фонди та ради (Китай, США, Канада, Японія, Нідерланди, Німеччина та інші);
- Міжнародні агентства (Європейська комісія, Європейська дослідницька рада, Horizon 2020 та ін.);
- Міністерства та урядові організації різних країн.

2. Університети та дослідницькі центри також є важливим джерелом фінансування внутрішніх та спільних досліджень.

3. Низка приватних фондів та благодійних організацій надають гранти на такі дослідження, включаючи Alfred P. Sloan Foundation, Russell Sage Foundation, John Templeton Foundation та інші.

4. Окремі компанії та корпорації фінансують певні дослідницькі проекти в межах своїх інтересів (Cummins Incorporated, State Grid Corporation of China тощо).

5. Фінансування надходить з широкого кола джерел – державних, міжнародних, академічних та приватних, що свідчить про актуальність та міждисциплінарність даної дослідницької області.

6. Географічно джерела фінансування охоплюють країни Північної Америки, Європи, Азії, зокрема США, Китай, Японію, Німеччину, Нідерланди, Канаду тощо.

Отже, економічний та поведінковий дизайн ринку представляє собою активно досліджувану галузь, що отримує суттєву фінансову підтримку від різноманітних організацій у багатьох регіонах світу.

Географічний розподіл публікацій показує, що лідерами в дослідженнях економічного та поведінкового дизайну ринку є США (178 документів), Велика Британія (54 документи), Німеччина (39 документів), Канада (25 документів) та Австралія (25 документів). Це свідчить про значний внесок цих країн у розвиток цієї сфери та потенціал для міжнародної співпраці в рамках подальших досліджень.

Проаналізувавши 15 найбільш цитованих статей за темою «Економічний та поведінковий дизайн ринку», можна виділити кілька ключових закономірностей, тригерів та векторів наукових пошуків у цій галузі:

1. Методологічні інновації. Значна увага приділяється розробці нових методологічних підходів до проведення поведінкових досліджень, зокрема з використанням онлайн-платформ, таких як Amazon Mechanical Turk [2; 29]. Це відкриває нові можливості для швидкого та ефективного збору даних і проведення експериментів.

2. Міждисциплінарність. Дослідження в галузі економічного та поведінкового дизайну ринку часто мають міждисциплінарний характер, поєднуючи підходи з економіки, психології, соціології, маркетингу та інших дисциплін [8; 18; 30].

3. Прикладні аспекти. Значна частина досліджень зосереджена на вивченні конкретних ринків, галузей або сфер застосування, таких як фінанси [1], транспорт [28], енергетика [39], охорона здоров'я [9] та екологія [5].

4. Поведінкові фактори. Дослідники приділяють значну увагу вивченню поведінкових факторів, що впливають на прийняття рішень економічними агентами, таких як обмежена раціональність, упередження, соціальні норми та преференції [8; 19; 33].

5. Регуляторна політика. Ряд досліджень розглядає застосування поведінкової економіки у розробці та оцінці регуляторної політики, зокрема у сферах фінансів, охорони здоров'я, енергетики та екології [4; 19].

6. Експериментальні дослідження. Значна кількість робіт використовує експериментальні методи для перевірки гіпотез та отримання емпіричних даних щодо поведінки економічних агентів [3; 9; 29].

7. Технологічні інновації. Дослідники вивчають вплив нових технологій, таких як блокчейн, криптовалюти, автономні транспортні засоби та відновлювані джерела енергії, на поведінку споживачів та функціонування ринків [1; 28; 39].

8. Сталий розвиток. Значна увага приділяється дослідженню екологічних та соціальних аспектів функціонування ринків, зокрема у контексті сталого розвитку, зеленого маркетингу та корпоративної соціальної відповідальності [5; 30].

9. Інтеграція теорії та практики. Багато досліджень спрямовані на розробку практичних рекомендацій та інструментів на основі теоретичних моделей та емпіричних даних, що дозволяє поєднати академічні дослідження з реальними потребами ринків та суспільства [3; 7; 18].

Таким чином, дослідження у галузі економічного та поведінкового дизайну ринку охоплюють широкий

спектр тем та методологічних підходів, з акцентом на міждисциплінарність, прикладні аспекти, поведінкові фактори, регуляторну політику та технологічні інновації, що демонструє структурно-логічна схема результатів проведеного аналізу (рис. 4).

Дана структурно-логічна схема відображає ключові закономірності, тригери та вектори наукових пошуків у галузі економічного та поведінкового дизайну ринку, виявлені на основі аналізу 15 найбільш цитованих статей. Схема має ієрархічну структуру, що складається з кількох рівнів, де вищий рівень представляє більш загальну категорію, а нижчий рівень – більш конкретні аспекти або підкатегорії. На схемі видно, що тема «Економічний та поведінковий дизайн ринку» пов'язана з кількома основними напрямками досліджень: методологічними інноваціями, міждисциплінарністю, прикладними аспектами, поведінковими факторами, регуляторною політикою, експериментальними дослідженнями, технологічними інноваціями, сталим розвитком та інтеграцією теорії і практики.

Аналіз останніх публікацій у провідних наукових виданнях, проіндексованих у базі Scopus, виявляє низку актуальних тенденцій та векторів наукового пошуку, релевантних для дослідження економіко-поведінкового дизайну ринку молокопродуктів. Ці тенденції охоплюють широкий спектр питань, від вивчення

Прикладні аспекти

- А. Фінанси
- Б. Транспорт
- В. Енергетика
- Г. Охорона здоров'я
- Д. Екологія

Міждисциплінарний підхід

- А. Економіка
- Б. Психологія
- В. Соціологія
- Г. Маркетинг
- Д. Інші дисципліни

Інтеграція теорії та практики

- А. Практичні рекомендації
- Б. Інструменти
- В. Теоретичні моделі
- Г. Емпіричні дані
- Д. Потреби ринків та суспільства

Технологічні інновації

- А. Блокчейн
- Б. Криптовалюти
- В. Автономні транспортні засоби
- Г. Відновлювані джерела енергії

Методологічні інновації

- А. Використання онлайн-платформ (Amazon Mechanical Turk)
- Б. Швидкий і ефективний збір даних
- В. Проведення експериментів

Регуляторна політика

- А. Фінанси
- Б. Охорона здоров'я
- В. Енергетика
- Г. Екологія

Сталий розвиток

- А. Екологічні аспекти
- Б. Соціальні аспекти
- В. Зелений маркетинг
- Г. Корпоративна соціальна відповідальність

Поведінкові фактори

- А. Обмежена раціональність
- Б. Упередження
- В. Соціальні норми
- Г. Преференції

Рисунок 4 – Структурно-логічна схема результатів проведеного аналізу найбільш цитованих статей наукометричної бази Scopus

Джерело: побудовано автором, сукупність виборки – 15 статей

поведінкових аспектів економічних рішень до ролі цифрових технологій та методологічних інновацій у розумінні функціонування ринків.

Перш за все, спостерігається зростаючий інтерес до аналізу впливу поведінкових факторів на економічні процеси. Численні дослідження присвячені вивченню таких феноменів, як поведінкові упередження, схильність натовпу, вплив емоцій та психологічних чинників на прийняття фінансових та споживчих рішень. Так, Yu та ін. [37] розглядають роль емоцій в онлайн-відгуках та їх зв'язок з обсягами продажів, Sachdeva та ін. [31] аналізують фактори стадної поведінки інвесторів на фондовому ринку Індії, а Costa Sperb та ін. [6] досліджують вплив температури на поведінкові упередження в процесі прийняття фінансових рішень. Ці роботи демонструють важливість врахування іраціональних аспектів поведінки економічних агентів для розуміння реального функціонування ринків.

Іншим вагомим напрямком сучасних досліджень є аналіз сталого розвитку, циркулярної економіки та зелених інновацій у контексті забезпечення продовольчої безпеки та ефективного використання ресурсів у харчовій промисловості. Laukkanen & Tura [17] вивчають формування ціннісних пропозицій у рамках циркулярних бізнес-моделей на прикладі сервісу оренди одягу, Mehrotra & Jaladi [22] аналізують, як стартапи в країнах, що розвиваються, впроваджують принципи циркулярної економіки, а Kumar та ін. [16] пропонують комплексну модель електрифікації сільських районів з урахуванням соціальних, технологічних, економічних, екологічних та політичних факторів. Ці дослідження підкреслюють необхідність переходу до більш стійких моделей виробництва та споживання, що має безпосереднє відношення до функціонування ринку молокопродуктів.

Значна увага науковців приділяється також ролі цифрових технологій, електронної комерції та соціальних мереж у трансформації економічної поведінки та функціонуванні ринків. Yu та ін. [37] пропонують уніфікований підхід до аналізу впливу емоцій в онлайн-відгуках на обсяги продажів, поєднуючи алгоритмічну та теоретичну перспективи. Gurta та ін. [13] досліджують роль соціальних медіа-інфлюенсерів у ефективній комунікації з питань охорони здоров'я. Ці роботи демонструють потенціал застосування цифрових інструментів для аналізу та впливу на поведінку споживачів, що може бути використано і на ринку молокопродуктів.

Крім того, низка досліджень зосереджена на розробці нових методологічних підходів, які дозволяють глибше зрозуміти поведінкові патерни та процеси прийняття рішень економічними суб'єктами. Gurta та ін. [14] пропонують дизайн моделі машинного навчання для прогнозування індексу охорони здоров'я під час пандемії COVID-19, а Costa Sperb та ін. [6] використовують експериментальний підхід для вивчення впливу температури на поведінкові упередження в умовах обмеженого часу. Ці роботи ілюструють потенціал інноваційних методів, таких як машинне навчання, агентне моделювання та експериментальні дослідження, для поглиблення розуміння економічної поведінки.

Теоретичним підґрунтям для інтеграції виявлених тенденцій може слугувати теорія змін ФАО «струк-

тура – поведінка – результативність» (СПР). Ця концептуальна модель дозволяє пояснити функціонування та розвиток ринку молокопродуктів як економічної системи з урахуванням взаємозв'язків між структурними факторами, поведінкою учасників та результативністю ринку.

Згідно з теорією СПР, результативність ринку молокопродуктів, яка виражається у здатності забезпечувати достатню кількість доступних та якісних молочних продуктів для населення, визначається поведінкою його учасників – виробників, переробників, продавців та споживачів. У свою чергу, поведінка учасників ринку формується під впливом структурних факторів, таких як технології виробництва та переробки молока, правила регулювання ринку, розподіл ресурсів та ринкової влади між учасниками тощо. Застосування теорії СПР до аналізу ринку молокопродуктів в Україні дозволяє інтегрувати виявлені сучасні тенденції, зокрема:

1. Зростаючу увагу до поведінкових аспектів економічних процесів, таких як вплив емоцій, упереджень та психологічних чинників на прийняття рішень учасниками ринку. Теорія СПР дозволяє розглядати ці поведінкові фактори як ключові детермінанти функціонування ринку поряд зі структурними факторами.

2. Фокус на питаннях сталого розвитку, циркулярної економіки та зелених інновацій у контексті забезпечення продовольчої безпеки. В рамках теорії СПР ці аспекти можуть бути враховані як структурні фактори, що впливають на поведінку учасників ринку та його результативність.

3. Роль цифрових технологій, електронної комерції та соціальних мереж у трансформації економічної поведінки. Теорія СПР дозволяє розглядати ці технологічні зміни як фактори, що впливають на структуру ринку та поведінку його учасників.

4. Розробку нових методологічних підходів до дослідження поведінкових патернів та процесів прийняття рішень економічними суб'єктами. Ці методи, зокрема експериментальні дослідження та агентне моделювання, можуть бути використані для емпіричної перевірки гіпотез щодо взаємозв'язків між структурою, поведінкою та результативністю ринку молокопродуктів в рамках теорії СПР.

Отже, теорія СПР пропонує цілісний підхід до аналізу ринку молокопродуктів як динамічної системи, в якій структурні елементи впливають на поведінку учасників, а їх сукупна поведінка визначає результати функціонування ринку. При цьому результативність ринку через петлі зворотного зв'язку впливає на майбутню поведінку учасників та еволюцію структури ринку. Застосування цієї теорії дозволяє інтегрувати виявлені актуальні тенденції та розробити ефективні інструменти економіко-поведінкового дизайну ринку молокопродуктів для підвищення рівня продовольчої безпеки України в умовах нестабільності.

Таким чином, аналіз актуальних тенденцій наукового пошуку, виявлених через огляд публікацій у базі Scopus, демонструє зростаючу увагу до поведінкових аспектів економічних процесів, питань сталого розвитку та цифрової трансформації, а також методологічних інновацій у дослідженні економічної поведінки. Ці тенденції є високо релевантними для дослідження економіко-поведінкового дизайну ринку молокопро-

дуктів як інструменту підвищення продовольчої безпеки. Застосування теорії СПР дозволяє інтегрувати виявлені напрямки в рамках цілісного підходу, який розглядає структуру ринку, поведінку його учасників та результативність як взаємопов'язані елементи динамічної системи. Подальші дослідження в цій сфері можуть бути спрямовані на емпіричну перевірку висунутих теоретичних положень, розробку конкретних інструментів економіко-поведінкового дизайну ринку молокопродуктів та оцінку їх впливу на рівень продовольчої безпеки.

Запропонована причинно-наслідкова схема вирішення наукової проблеми (рис 5) передбачає послідовний аналіз теоретичних засад, емпіричне дослідження поведінкових особливостей учасників ринку, розробку прикладних рекомендацій та обґрунтування їх впливу на продовольчу безпеку держави. Реалізація цієї схеми дозволить розробити ефективні інструменти економіко-поведінкового дизайну ринку молокопродуктів та сприятиме підвищенню рівня продовольчої безпеки України в умовах нестабільності.

Представлена причинно-наслідкова схема (рис. 5) відображає логічний ланцюжок вирішення наукової проблеми дослідження економіко-поведінкового дизайну ринку молокопродуктів як інструменту підвищення продовольчої безпеки України.

Стрілки між блоками показують причинно-наслідкові зв'язки та послідовність етапів дослідження. Так, розробка теоретико-методичних засад та аналіз поведінкових особливостей учасників ринку дозволяють ідентифікувати проблемні аспекти його функціонування. На основі цього розробляються прикладні рекомендації, впровадження яких потенційно веде до підвищення доступності та якості молочної продукції, забезпечення стабільності постачання та зміцнення продовольчої безпеки. Досягнення цих ефектів, у свою чергу, сприяє підвищенню загального рівня продовольчої безпеки України.

Представлена схема демонструє логіку та взаємозв'язок ключових етапів дослідження, спрямованих на вирішення наукової проблеми – розробку та обґрунтування теоретико-методичних засад і прикладних рекомендацій щодо вдосконалення функціонування ринку молокопродуктів України на основі економіко-поведінкового підходу з метою підвищення рівня продовольчої безпеки держави в умовах нестабільності.

Висновки. На основі проведеного дослідження щодо розробки теоретико-методичних засад економіко-поведінкового дизайну молочних продуктів для забезпечення продовольчої безпеки ринку можна зробити такі висновки:

1. Дослідження підтверджує критичну роль продовольчої безпеки як невід'ємної складової національної безпеки держави. Забезпечення стабільного доступу населення до якісних та доступних продуктів харчування безпосередньо пов'язане з економічною, соціальною, екологічною та політичною стабільністю в країні. Тому питанням продовольчої безпеки необхідно приділяти першочергову увагу на державному рівні.

2. Аналіз провідних наукових публікацій у галузі економічного та поведінкового дизайну ринків виявив низку актуальних тенденцій, зокрема: посилюють увагу до вивчення поведінкових факторів, які впливають на прийняття економічних рішень, акцентують увагу на питаннях сталого розвитку, циркулярної економіки та зелених інновацій у забезпеченні продовольчої безпеки, цифрових технологій, електронної комерції та соціальних мереж у трансформації споживчої поведінки, а також розробку новітніх методологічних підходів, таких як експериментальні дослідження, агентне моделювання та машинне навчання.

3. Для інтеграції виявлених тенденцій та аналізу ринку молочних продуктів Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО) пропонуємо

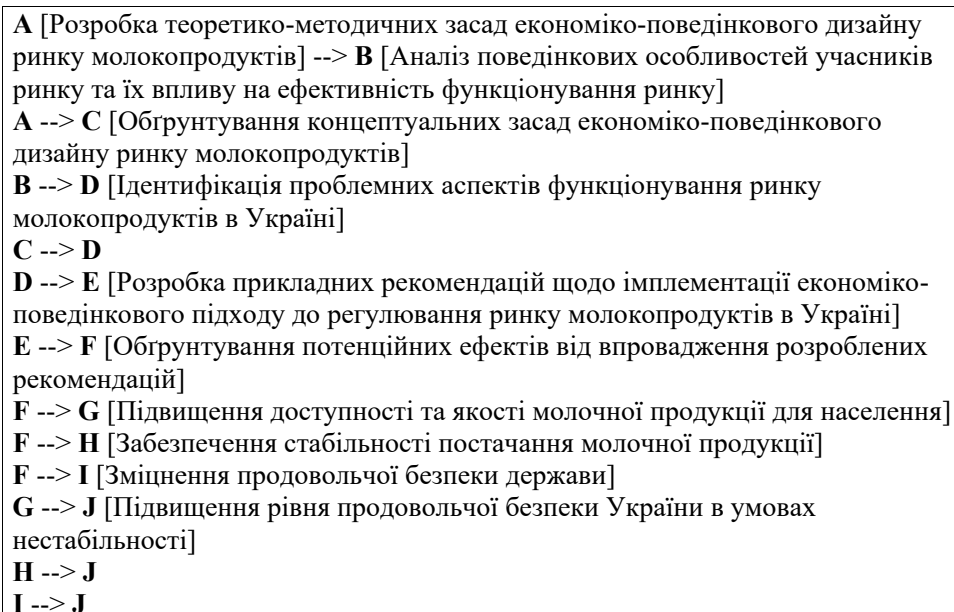

Рисунок 5 – Причинно-наслідкова схема вирішення наукової проблеми дослідження

Джерело: побудовано автором

застосувати теорію «структура – поведінка – результативність». Ця концептуальна модель дозволяє розглядати ринок як динамічну систему, де структурні фактори (технології, правила, розподіли) впливають на поведінку учасників (виробників, переробників, продавців, споживачів), а їхня сукупність поведінки забезпечує ефективність функціонування ринку (доступність, якість, стабільність постачання продукції).

4. Для вирішення наукової проблеми розроблено послідовно причинно-наслідкову схему, яка забезпечує постійність етапів: аналіз теоретичних засад економіко-поведінкового дизайну, емпіричне дослідження поведінки учасників ринку та їх вплив на його ефективність, ідентифікацію проблемних аспектів функціонування українських молочних продуктів, розробку рекомендацій щодо прикладних аспектів імплементації економіко-поведінкового підходу, його регулювання та обґрунтування ефективних ефектів від впровадження розроблених рекомендацій.

5. Реалізація запропонованої схеми дозволить розробити та обґрунтувати ефективні інструменти економіко-поведінкового дизайну ринку українських молочних продуктів, що сприятимуть підвищенню доступності та якості ринку молочної продукції для населення, забезпечуватимуть стабільність її постачання, сприятимуть зміцненню продовольчої безпеки держави в цілому та, як внаслідок підвищенню рівня

продовольчої безпеки України в умовах нестабільності.

6. Дане дослідження пропонує інноваційний міждисциплінарний підхід до аналізу та вдосконалення функціонування ринку молочних продуктів шляхом поєднання з доробками економічної теорії, поведінкової економіки, маркетингу, психології та інших галузей знань. Застосування економіко-поведінкового дизайну дозволяє врахувати як структурні фактори, що функціонують, так і поведінкові аспекти ринку, пов'язані з прийняттям рішень його учасниками. Це відкриває нові можливості для розробки ефективних інструментів регулювання, спрямованих на посилення продовольчої безпеки країни.

Таким чином, проведене дослідження має важливе наукове та практичне значення, пропонує системний підхід до підвищення рівня продовольчої безпеки України через удосконалення функціонування ринку молочних продуктів на засадах економіко-поведінкового дизайну. Його результати можуть бути використані органами державного управління, виробниками та іншими корисними сторонами для розробки відповідних стратегій та програм. Перспективними напрямками подальших досліджень є емпірична верифікація передбачуваної концептуальної моделі та розробка конкретних інструментів економіко-поведінкового дизайну ринку молочної продукції.

Бібліографічний список:

1. Albayati H., Kim S. K., & Rho J. J. (2020) Accepting financial transactions using blockchain technology and cryptocurrency: A customer perspective approach. *Technology in Society*. No. 62. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2020.101320>
2. Arechar A. A., Gächter S., & Molleman L. (2018). Conducting interactive experiments online. *Experimental Economics*, no. 21(1), pp. 99–131. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10683-017-9527-2>
3. Brooks J. S., Franzen M. A., Holmes C. M., Grote M. N., & Mulder M. B. (2006) Testing hypotheses for the success of different conservation strategies. *Conservation Biology*, no. 20(5), pp. 1528–1538. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1523-1739.2006.00506.x>
4. Bubb R., & Pildes R. H. (2014) How behavioral economics trims its sails and why. *Harvard Law Review*, no. 127(6), pp. 1593–1678. Available at: <https://harvardlawreview.org/2014/04/how-behavioral-economics-trims-its-sails-and-why/>
5. Contestabile M., Offer G. J., Slade R., Jaeger F., & Thoennes M. (2011) Battery electric vehicles, hydrogen fuel cells and biofuels. Which will be the winner? *Energy and Environmental Science*, no. 4(10), pp. 3754–3772. DOI: <https://doi.org/10.1039/c1ee01804c>
6. Costa Sperb L. F., Sung M.-C., Ma T., & Johnson J. E. V. (2022) Turning the heat on financial decisions: Examining the role temperature plays in the incidence of bias in a time-limited financial market. *European Journal of Operational Research*, no. 299(3), pp. 1142–1157. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ejor.2021.09.048>
7. Contestabile M., Offer G. J., Slade R., Jaeger F., & Thoennes M. (2011). Battery electric vehicles, hydrogen fuel cells and biofuels. Which will be the winner? *Energy and Environmental Science*, no. 4(10), pp. 3754–3772. DOI: <https://doi.org/10.1039/c1ee01804c>
8. De Bondt W. F. M., & Thaler R. H. (1995) Financial Decision-Making in Markets and Firms: A Behavioral Perspective. *Handbooks in Operations Research and Management Science*, no. 9(C), pp. 385–410. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0927-0507\(05\)80057-X](https://doi.org/10.1016/S0927-0507(05)80057-X)
9. Epstein L. H., Jankowiak N., Nederkoorn C., Raynor H. A., French S. A., & Finkelstein E. (2012) Experimental research on the relation between food price changes and food-purchasing patterns: A targeted review. *American Journal of Clinical Nutrition*, no. 95(4), pp. 789–809. DOI: <https://doi.org/10.3945/ajcn.111.024380>
10. Fanzo J., de Steenhuijsen P. B., Soto-Caro A. et al. (2024) Global and local perspectives on food security and food systems. *Commun Earth Environ*, no. 5, 227. DOI: <https://doi.org/10.1038/s43247-024-01398-4>
11. Fong J. H. (2023) Risk Factors for Food Insecurity among Older Adults in India: Study Based on LASI, 2017–2018. *Nutrients*, no. 15(17). DOI: <https://doi.org/10.3390/nu15173794>
12. Gullotta G., Engels J. M. M., Halewood M. (2023) What Plant Genetic Resources for Food and Agriculture Are Available under the Plant Treaty and Where Is This Information? *Plants*, no. 12(23). DOI: <https://doi.org/10.3390/plants12233944>
13. Gupta N., Chuabey S., Patni I., Bhatnagar V., & Poonia R. C. (2023) Design of Machine Learning Model for Health Care Index during COVID-19. In *Machine Intelligence: Computer Vision and Natural Language Processing*. Springer. Pp. 151–162. DOI: <http://dx.doi.org/10.1201/9781003424550-8>
14. Gupta S., Dash S. B., & Mahajan R. (2022) The role of social influencers for effective public health communication. *Online Information Review*, no. 46(5), pp. 974–992. DOI: <https://doi.org/10.1108/oir-01-2021-0012>
15. Holloway T., Jayasinghe S., Dalton L., Kilpatrick M. L., Hughes R., Patterson K. A. E., Soward R., Burgess K., Byrne N. M., Hills A. P., et al. (2023) Enhancing Food Literacy and Food Security through School Gardening in Rural and Regional Communities. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, no. 20(18). DOI: <https://doi.org/10.3390/ijerph20186794>

16. Kumar A., He X., Deng Y., Rayudu R., Batageli A., Bettayeb M., & Rayudu R. (2022) A sustainable rural electrification based on a socio-techno-economic-environmental-political microgrid design framework. *Energy and Environmental Science*, no. 15(10), pp. 4213–4246. DOI: <https://doi.org/10.1039/d2ee01175a>
17. Laukkanen M., & Tura N. (2022) Sustainable value propositions and customer perceived value: Clothing library case. *Journal of Cleaner Production*, no. 378. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2022.134321>
18. Lefebvre R. C. (2011) An integrative model for social marketing. *Journal of Social Marketing*, no. 1(1), pp. 54–72. DOI: <https://doi.org/10.1108/20426761111104437>
19. Madrian B. C. (2014) Applying insights from behavioral economics to policy design. *Annual Review of Economics*, no. 6, pp. 663–688. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev-economics-080213-041033>
20. Magqupu S., Katiyatiya C. L. F., Chikwanha O. C., Strydom P. E., & Mapiye C. (2023) Quality and safety of pork sold in the informal urban street markets of the Cape Metropole, South Africa. *Meat science*, no. 204. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.meatsci.2023.109270>
21. McCann J., Sinno L., Ramadhan E., Assefa N., Berhane H. Y., Madzorera I., & Fawzi W. (2023) COVID-19 Disruptions of Food Systems and Nutrition Services in Ethiopia: Evidence of the Impacts and Policy Responses. *Annals of global health*, no. 89(1), 30. DOI: <https://doi.org/10.5334/aogh.3980>
22. Mehrotra S., & Jaladi S. R. (2022) How start-ups in emerging economies embrace circular business models and contribute towards a circular economy. *Journal of Entrepreneurship in Emerging Economies*, no. 14(5), pp. 727–753. DOI: <https://doi.org/10.1108/JEEE-10-2021-0410>
23. Mossenson S., Pulker C. E., Giglia R., & Pollard C. M. (2023) Policy approaches to nutrition-focused food banking in industrialized countries: a scoping review. *Nutrition reviews*, no. 81(10), pp. 1373–1392. DOI: <https://doi.org/10.1093/nutrit/nuad004>
24. Murkey J. A., Gaston S. A., Alhasan D. M. et al. (2024) Food security status and cardiometabolic health by sex/gender and race/ethnicity among adults in the United States. *BMC Public Health*, no. 24. DOI: <https://doi.org/10.1186/s12889-024-18655-y>
25. Nelson K., Jackson A. M., Nguyen C. J. et al. (2024) Food insecurity in urban American Indian and Alaska Native populations during the COVID-19 pandemic. *BMC Public Health*, no. 24. DOI: <https://doi.org/10.1186/s12889-024-18390-4>
26. Nhamo N., Talabi A. O. (2024) Smart Food Industry: The Blockchain for Sustainable Engineering. Volume II – Current Status, Future Foods, and Global Issues, 404 p. DOI: <https://doi.org/10.1201/9781003231172>
27. Pakravan-Charvadeh M. R., Hosseini S., Mohammadi-Nasrabadi F., & Ferdosi R. (2024) Food Security Map of Households in Urban and Rural Areas of Khuzestan Province, Iran. *Iranian Journal of Nutrition Sciences and Food Technology*, no. 18(4), pp. 39–55. Available at: <https://www.researchgate.net/publication/377119269>
28. Panagiotopoulos I., & Dimitrakopoulos G. (2018) An empirical investigation on consumers' intentions towards autonomous driving. *Transportation Research Part C: Emerging Technologies*, no. 95, pp. 773–784. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.trc.2018.08.013>
29. Rand D. G. (2012) The promise of Mechanical Turk: how online labor markets can help theorists run behavioral experiments. *Journal of theoretical biology*, no. 299, pp. 172–179. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jtbi.2011.03.004>
30. Rivera-Camino J. (2007) Re-evaluating green marketing strategy: A stakeholder perspective. *European Journal of Marketing*, no. 41(11-12), pp. 1328–1358. DOI: <https://doi.org/10.1108/03090560710821206>
31. Sachdeva M., Lehal R., Gupta S. and Garg A. (2023) What make investors herd while investing in the Indian stock market? A hybrid approach. *Behavioral Finance*, vol. 15, no. 1, pp. 19–37. DOI: <https://doi.org/10.1108/RBF-04-2021-0070>
32. Sibhatu K. T., Arslan A., & Zucchini E. (2022) The effect of agricultural programs on dietary diversity and food security: Insights from the smallholder productivity promotion program in Zambia. *Food Policy*, no. 113. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.foodpol.2022.102268>
33. Sugden R. (2018) *The community of advantage: A behavioural economist's defence of the market*. Oxford University Press. DOI: <https://doi.org/10.1093/oso/9780198825142.001.0001>
34. Tatar M. (2023) Agricultural sector development and elasticity of its links with the food security level. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, vol. 9(4). DOI: <https://doi.org/10.22004/ag.econ.341547>
35. Temesgen H., Aweke C. S. (2023) A scoping review on the impacts of smallholder agriculture production on food and nutrition security: Evidence from Ethiopia context. *Agric & Food Secur* no. 12. DOI: <https://doi.org/10.1186/s40066-023-00449-x>
36. Toma T. M., Andargie K. T., Alula R. A. et al. (2023) Factors associated with wasting and stunting among children aged 06–59 months in South Ari District, Southern Ethiopia: a community-based cross-sectional study. *BMC Nutr*, no. 9. DOI: <https://doi.org/10.1186/s40795-023-00683-3>
37. Yu Y., Yang Y., Huang J., & Tan Y. (2023) Unifying Algorithmic and Theoretical Perspectives: Emotions in Online Reviews and Sales. *MIS Quarterly*, no. 47(1), pp. 127–160. DOI: <https://doi.org/10.25300/MISQ/2022/16600>
38. Zarembo S. M. M., Cook W. B., Anderson A. S. (2023) It was called a grab bag and nobody wanted to grab them: Teachers' perceptions of school lunches during the COVID-19 pandemic – a regional case study. *Journal of Public Health Research*, no. 12(3). DOI: <http://dx.doi.org/10.1177/22799036231193071>
39. Zepter J. M., Lüth A., Crespo del Granado P., & Egging R. (2019) Prosumer integration in wholesale electricity markets: Synergies of peer-to-peer trade and residential storage. *Energy and Buildings*, no. 184, pp. 163–176. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.enbuild.2018.12.003>

Стаття надійшла до редакції 24.05.2024